

«Едельвейс і К», 2011. – 334 с.

3. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / за ред. В. В Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – С. 171.

УДК 347.1 (043.2)

Гелич А. О., к.ю.н., доцент,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Бокоч І. М., старший викладач,
Київський університет права НАН України, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ САМОЗАХИСТУ У КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Захист цивільних прав, свобод і охоронюваних законом інтересів посідає надзвичайно важливе місце у механізмі правового захисту. Будь-яке право, свобода, законний інтерес мають цінність, якщо вони можуть бути реалізовані та захищені [4, с. 1]. Традиційно склалося, що порушені права і свободи повинні захищатись державними або іншими компетентними органами. Але ні суспільство, ні законодавець не виробили такого ефективного механізму, який би дозволив забезпечувати оперативний і адекватний захист прав і законних інтересів особи в усіх випадках [5, с. 22]. У зв'язку із цим, важливу роль відіграє неюрисдикційна форма захисту, яка передбачає дії юридичних і фізичних осіб із захисту своїх цивільних прав, здійснюваних ними самостійно, без звернення у компетентні (юрисдикційні) органи [2, с. 10]. Сюди, зокрема, включають самозахист.

Досліджуючи наукову літературу, можна зробити висновок, що немає одностайності в розумінні поняття «самозахисту». Так, В. П. Грибанов, М. І. Усенко, В. О. Рясенцев під самозахистом цивільних прав розуміють здійснення уповноваженою особою дозволених законом дій фактичного порядку, спрямованих на охорону його особистих або майнових прав та інтересів [3, с. 117; 10, с. 51; 7, с. 265]. Г. Сverdлик, Є. Страунінг вважають, що самозахист являє собою дії, спрямовані на захист від порушення своїх цивільних прав у позадоговірних відносинах, а також деякі дії, спрямовані на захист своїх прав у договірних відносинах, наприклад, притримання речі. Самозахист можливий лише у випадку порушення конкретного цивільного права [8, с. 40]. Ю. Г. Басін під самозахистом розуміє односторонні дії заінтересованої особи, що допускаються законом та спрямовані на те, щоб забезпечити недоторканність права й ліквідацію наслідків його порушення [1, с. 36-37].

Щодо законодавчого визначення, то ст. 19 ЦК передбачає право особи

на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань шляхом застосування засобів протидії, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства. Також, даною нормою встановлено, що способи самозахисту можуть обиратися самою особою чи встановлюватися договором або актами цивільного законодавства та мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням.

Із наведеної статті ЦК вбачається, що захист суб'єктивного права в такій формі здійснюється: а) самостійно управненою особою; б) з моменту вчинення порушення і протиправного посягання на права цієї чи іншої особи; в) шляхом вчинення не заборонених законом дій; г) способами, які відповідають змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням; д) способами, обраними особою, або встановленими договором, або актами цивільного законодавства.

Як вірно зазначав М. Н. Мальцев, при розкритті змісту поняття «самозахист» прав необхідно враховувати його діалектичний зв'язок із захистом [6, с. 7]. Будучи його формою, самозахист не може передбачати того, що не характерне захисту в цілому. Однак, у корпоративних правовідносинах, на відміну від інших, ця форма безпосередньо впливає зі специфіки об'єкта захисту – суб'єктивних корпоративних прав, а тому має свої особливості [9, с. 78].

По-перше, самозахист здійснюється в односторонньому порядку, тобто учасником без звернення до суду чи інших юрисдикційних органів. Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 47 Закону України «Про акціонерні товариства», акціонери (акціонер), які на день подання вимоги сукупно є власниками 10 і більше відсотків простих акцій товариства, мають право вимагати від наглядової ради скликання позачергових зборів акціонерного товариства. У разі неприйняття наглядовою радою у десятиденний строк відповідного рішення, загальні збори можуть бути скликані акціонерами, які цього вимагають (ч. 6 ст. 47 Закону України «Про акціонерні товариства»). Таке право має самостійний характер та є за своєю правовою природою правом на самозахист. При чому, умовою набуття такого права є відсутність рішення наглядової ради про відмову у скликанні позачергових зборів акціонерного товариства. Якщо ж акціонер не може реалізувати самозахист свого порушеного корпоративного права (коли рішення про відмову прийняте), воно може бути захищено судом.

По-друге, механізми реалізації самозахисту спрацьовують не тільки при порушенні суб'єктивного корпоративного права, а й у разі настання реальної загрози такого порушення прав. Наприклад, дієвим способом самозахисту є право акціонера вимагати здійснення обов'язкового викупу акціонерним товариством належних йому акцій (ст. 68 Закону України

«Про акціонерні товариства») у разі, коли акціонер голосує проти прийняття загальними зборами рішення, оскільки вважає, що ним створюється реальна загроза порушення його корпоративних прав та/або прав інших акціонерів, однак кількості належних йому акцій недостатньо для того, щоб впливати на відповідне рішення.

По-третє, при самозахисті корпоративних прав засоби протидії застосовуються щодо порушення (реальної загрози порушення) не лише власних, а й корпоративних прав інших учасників корпоративного спору. Зокрема, ст. 63 Закону України «Про господарські товариства» передбачає можливість проведення ревізійною комісією перевірок фінансово-господарської діяльності товариства на вимогу будь-кого з учасників ТОВ, ТДВ (ст. 65 Закону України «Про господарські товариства»). Такі вимоги, на думку Н. А. Сліпенчук, можуть заявлятися учасниками з метою не тільки для захисту своїх прав, а й прав інших учасників товариства [9, с. 79].

По-четверте, самозахист у корпоративних правовідносинах можливий шляхом як активної, так і пасивної поведінки. Наприклад, право учасника голосувати проти запропонованого рішення загальних зборів товариства або утриматися від голосування.

По-п'яте, способи самозахисту повинні бути законними та не виходити за межі активних дій (пасивної поведінки), необхідних для їх реалізації.

Таким чином, особливістю самозахисту у корпоративних правовідносинах є те, що такий захист реалізовується за допомогою участі в управлінні юридичною особою, можливості впливу на її діяльність, правом на вихід тощо, що і становить зміст суб'єктивного корпоративного права.

Література

1. Басин Ю. Г. Основы гражданского законодательства о защите субъективных гражданских прав / Ю. Г. Басин // Проблемы применения Основ гражданского законодательства и Основ гражданского судопроизводства Союза ССР и союзных республик. – Саратов: СЮН, 1971. – С. 32-37.

2. Бобрик В. І. Форми захисту корпоративних прав / В. І. Бобрик // Охорона корпоративних прав: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – С. 7-11.

3. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав / В. П. Грибанов. – Изд. 2-е, стереотип. – М.: Статут, 2001. – С. 285-356.

4. Зудіхін О. В. Цивільно-правовий захист корпоративних прав учасників господарських товариств: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. В. Зудіхін. – Одеса, 2011. – 20 с.

5. Колесов А. П. Гражданско-правовые способы защиты корпоративных прав и интересов: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / А. П. Колесов. – М., 2008.

– 168 с.

6. Мальцев М. Н. Самозащита субъективных прав по российскому законодательству (теоретико-правовое исследование): автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / М. Н. Мальцев. – Саратов, 2006. – 24 с.

7. Рясенцев В. А. Осуществление и защита гражданских прав. – В кн.: Советское гражданское право: учебник / В. А. Рясенцев. – В 2-х ч. – Ч. 1. – М.: Юрид.лит., 1986. – 560 с.

8. Свердлык Г., Страунинг Э. Способы самозащиты гражданских прав и их классификация / Г. Свердлык, Э. Страунинг // Хозяйство и право. – М., 1999. – № 1. – С. 35-41.

9. Сліпенчук Н. А. Цивільно-правові способи захисту корпоративних прав: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н. А. Сліпенчук. – Івано-Франківськ, 2014. – 212 с.

10. Усенко М. И. Гражданско-правовая защита прав и свобод советских граждан / М. И. Усенко // Советский закон и гражданин. Юридический справочник. – В 2-х ч. – Ч. 1. / под ред. Б. М. Бабия. – К.: Вища школа, 1980. – 129 с.

УДК 346.2 (043.2)

Жук К. Ю., старший лаборант,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Гелич А. О., к.ю.н., доцент

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГОСПОДАРСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ»

У сучасних умовах при переході України до ринкової економіки, в нашій державі створюється велика кількість господарських об'єднань різних організаційно-правових форм з метою координації діяльності учасників господарських об'єднань, підвищення конкурентоспроможності продукції таких учасників, запровадження наукових розробок та новітніх технологій [9, с. 41]. Саме тому, досліджуючи особливості правового становища господарських об'єднань, необхідно передусім зупинитися на з'ясуванні сутності поняття «господарське об'єднання».

Господарські об'єднання – узагальнюючий термін, яким у науці господарського права і в законодавчих актах позначаються об'єднання суб'єктів господарювання. Так, С. М. Грудницька визначає господарське об'єднання як сукупність самостійних суб'єктів господарювання, які об'єднують свою виробничу, наукову, комерційну та іншу господарську діяльність для захисту спільних інтересів, координації зусиль і вирішення складних технічних, технологічних, фінансових, соціально-економічних проблем, реалізації цільових програм і проектів інвестиційного, науково-